

УДК 331.101

О.В.Кондрацька,

Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана,

м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОВГОСТРОКОВОГО ПОПИТУ НА ПРАЦЮ

У статті досліджено механізм інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю в Україні та запропоновано заходи щодо його вдосконалення у сучасних умовах.

В статье исследовано механизм инвестиционного обеспечения формирования долгосрочного спроса на труд в Украине и предложены мероприятия по его совершенствованию в современных условиях.

The article investigates the mechanism of investment supply of forming the long-run labour demand in Ukraine and suggests the measures for its improvement under the modern conditions.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, інноваційно-інвестиційна політика, ринок праці, довгостроковий попит на працю.

Формування довгострокового попиту на працю є дієвим способом розв'язання проблем зайнятості населення та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. Оскільки майже всі сучасні моделі ринку праці – це ринки з обмеженим попитом, то пріоритет у фінансовому регулюванні зайнятості надається заходам, що стимулюють розширення попиту на ринку праці. Реалії сьогодення свідчать про існування єдиного можливого шляху формування довгострокового попиту на працю шляхом налагодження механізму інвестування у створення та вдосконалення діючої системи робочих місць національної економіки. Проблема інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю присвячено чимало наукових доробок таких вітчизняних вчених, як А.Амоша, В.Геєць, Б.Данилишин, О.Дацій, М.Корецький, І.Петрова та інших. Водночас, залишаються малодослідженими та дискусійними питання щодо розробки та реалізації заходів вдосконалення інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю.

Метою статті є комплексний аналіз інвестиційних передумов формування довгострокового попиту на працю та розробка заходів щодо їх вдосконалення.

В сучасних умовах процеси формування довгострокового попиту на працю є важливим індикатором стану ринку праці та соціально-економічної ситуації в країні. З точки зору синергетичної методології, надзвичайно важливим є усвідомлення того, що нині вітчизняна економіка характеризується нарощенням кризових моментів, які вносять суттєвий елемент нестабільності у функціонування економічної системи. Іншими словами, подальший еволюційний розвиток системи неможливий, оскільки вичерпані конкурентні переваги суб'єктів господарювання, економіка досягла біфуркаційної точки, з якої є два можливих шляхи розвитку:

1. Інерційний розвиток економіки, подальше екстенсивне нарощування виробництва. За такого варіанта економіка характеризується невисокими, але досить стабільними темпами зростання прибутковості. Проте такий шлях розвитку надзвичайно загрозливий внаслідок відсутності потенціалу довгострокового зростання, який не лише унеможлиблює формування довгострокового попиту на працю, але й руйнує механізм системи освіти та науки, призводить до деформації соціально-трудових відносин у бік переважання ринкових механізмів регулювання та погіршує трудовий потенціал нації.

2. Інноваційний розвиток економіки, інтенсифікація виробництва. Вибір такого шляху розвитку – це запорука високої конкурентоспроможності країни на світовому ринку, однак на початкових етапах інноватизації економіки спостерігатимуться тенденції зниження темпів розвитку та прибутковості, можливе виникнення структурного безробіття. Треба підкреслити, що вказані тенденції матимуть короткостроковий характер та перш за все залежатимуть від інноваційно-інвестиційної політики держави. Перехід на інноваційний шлях розвитку дозволить: спрямувати відтворювальний процес на досягнення конкурентоспроможності шляхом застосування наукових знань, технологій та інформації; диверсифікувати економічну діяльність шляхом інноваційного розвитку науки, техніки, економіки, управління, підприємництва; забезпечити високу якість товарів та послуг, дбати про екологічну безпеку суспільства; володіти технологічним і виробничим потенціалом високої якості та інформатизувати економічну діяльність з метою збереження ресурсів трудової, виробничої, сировинної та управлінської інформації. Активна інноваційно-інвестиційна політика – це базис довгострокового зростання та випереджального розвитку, який розкриває можливості щодо формування довгострокового попиту на працю.

Наша позиція полягає у тому, що головною перешкодою формування довгострокового попиту на працю є не низька інвестиційна активність, а нерациональне спрямування коштів, а саме те, що у технологічній частині капітальних вкладень домінує третій технологічний уклад. Така тенденція має надзвичайно загрозливий характер, оскільки новостворені та модернізовані робочі місця концентруються у промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості, в той час як потужним інноваційним потенціалом володіють біотехнології, електронні та інформаційні технології, аерокосмічна, фармацевтична, хімічна, машинобудівна промисловості. Окрім того, порівняльний аналіз статистики доданої вартості по галузях з іншими країнами – лідерами технологічного прогресу свідчить, що по всіх галузях (окрім аерокосмічної) вітчизняна економіка значно відстає, а домінує лише в тих сферах, які належать до третього технологічного укладу [1, с.205].

Треба зазначити, що вказана тенденція має суперечливий характер, оскільки довгостроковий попит на працю неможливо стимулювати шляхом інвестування фінансових ресурсів, отриманих переважно за рахунок розвитку технологій третього технологічного укладу.

З метою усвідомлення важливості процесу формування довгострокового попиту на працю, слід окремо виділити підтримуючі та випереджаючі цілі інвестування. Вихідним положенням такого розподілу є те, що насичення економіки інноваціями – це поступовий процес, який поетапно реалізується у системі освіта – наука – виробництво. Крім того, інноватизація економіки – це тривалий процес, що полягає у поступовому впровадженні новітніх досягнень науки і техніки у виробництво. Як зазначалось вище, на початкових етапах інноватизації можливе погіршення економічної ситуації, саме тому з метою згладжування кризових моментів цей процес має бути диверсифікованим у часі і просторі. Із зменшенням масштабів розгляду економіки як системи, підтримуючі цілі певним чином слугують атракторами стабілізації розвитку економіки. З іншого боку, направлення цілком і повністю інвестиційних ресурсів лише на випереджаючі цілі може спричинити «лавиноподібне» накопичення кризових елементів, що знову ж таки може призвести до повної дестабілізації системи та її руйнування.

Підтримуючі цілі інвестування є сукупністю заходів із підтримки економічно ефективних діючих робочих місць та створення нових робочих місць з метою заміни неефективних та неперспективних. Акцентування уваги на підтримці діючих робочих місць обумовлене обмеженими фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, з одного боку, та позитивною динамікою тенденцій щодо зростання вартості нових робочих місць, з іншого. Відтак для невеликих підприємств первинного та вторинного секторів економіки найбільш оптимальною є політика концентрації зусиль з боку органів управління на підтримці функціонуючих робочих місць. Інша стратегічна мета інвестування стосується створення нових робочих місць на заміну неефективним та неперспективним, що вимагає залучення значних капіталовкладень. Однак, незважаючи на труднощі інвестування із власних ресурсів суб'єктів господарювання, позитивним фактором є можливість залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів до участі в реалізації програм зайнятості, спрямованих на диверсифікацію економіки та зменшення її залежності від виробництва окремих товарів. Варто зазначити, що для України, де розмір державних інвестицій незначний, а впровадження інновацій за власний кошт практично неможливе внаслідок стійкої залежної послідовності «недостатнє інвестування – падіння випуску продукції – скорочення обсягів капітальних вкладень у основні виробничі фонди – відсутність інновацій», такий спосіб фінансування створення додаткових робочих

місце є ефективним та науково обґрунтованим. Особливо цінним для нас є те, що реалізація інвестиційного забезпечення у модернізацію та створення робочих місць слугує однією із передумов формування довгострокового попиту на працю.

Випереджаючі цілі інвестування полягають у створенні робочих місць в інноваційних сферах економіки, які виступають основними ключовими ознаками належності до постіндустріального суспільства. Інноваційна економіка володіє потужним потенціалом довгострокового випереджального зростання та дозволяє суспільству розвиватися «в ногу» із інформаційною технологічною революцією, ефективно використовувати нові технології, розвиватися в економічному, технологічному, політичному та культурному вимірах.

З метою вдосконалення інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю нами запропонований комплекс заходів, реалізація яких має здійснюватись на різних рівнях економіки – макро-, мезо- та мікрорівнях. Зважаючи на те, що розвиток інвестиційної діяльності в Україні гальмується нестабільною економічною ситуацією, недосконалістю законодавства, відсутністю потужних фінансових організацій та відповідної інфраструктури, основна роль у здійсненні інвестиційної діяльності залишається за державою, функціональною особливістю якої є управління економічними процесами. Треба зауважити, що форми державного регулювання інвестиційної діяльності можна об'єднати у дві групи:

1) створення сприятливих умов для формування ефективної інвестиційної діяльності – передбачає здійснення законодавчого, організаційно-економічного впливу;

2) безпосередня участь держави в процесі формування інвестиційної діяльності на різних рівнях економіки – розробка фінансових проектів, їх реалізація та моніторинг перебігу інвестиційних процесів, здійснених за рахунок бюджетних коштів.

Таким чином, заходи прямого (безпосереднього) державного регулювання поліпшення інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю на макрорівні стосуються таких дій:

1. Вдосконалення механізму реструктуризації державних підприємств з метою залучення інвестиційних ресурсів для розвитку виробничої сфери шляхом забезпечення модернізації діючих та створення нових високопродуктивних робочих місць.

2. Запровадження сприятливого інвестиційного режиму для підприємств, що створюють нові робочі місця, особливо в інноваційних сферах економіки.

3. Запровадження сприятливого інвестиційного режиму для підприємств, що вдосконалюють існуючі та створюють нові робочі місця

для неконкурентоспроможних на ринку праці категорій населення.

4. Здійснення ефективних заходів інвестиційної та кредитної політики з огляду на стан ринків праці, сегментованих за регіональною, територіальною тощо ознаками.

До заходів опосередкованого впливу держави на формування довгострокового попиту на працю слід віднести:

1. Спрямування інвестиційних ресурсів на створення та розвиток інфраструктури ринку, здійснення заходів науково-технологічної та інноваційної політики;

2. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом поступової ліквідації ресурсовитратних та екологічно небезпечних виробництв;

3. Розвиток науки у напрямку здійснення фундаментальних та прикладних досліджень, результати яких сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки;

4. Створення та впровадження новітніх досягнень інформаційних технологій;

5. Пріоритетне інвестиційне забезпечення перспективних інноваційних проектів та розробок;

6. Створення сприятливих режимів кредитування для реалізації інвестиційних проектів;

7. Розширення участі держави у міжнародних інвестиційних проектах.

Заходи мезорівня співпадають із заходами макrorівня, однак при прийнятті інвестиційних рішень треба враховувати такі аспекти:

• регіональний – які регіони найбільше потребують інвестиційного забезпечення довгострокового попиту на працю;

• територіальний – які райони та міста мають перевагу в інвестиціях. До них належать ті, в яких сконцентровані переваги ресурсного, виробничого, кадрового, наукового, освітнього, інноваційного характеру;

• галузевий – які галузі та підгалузі мають пріоритет порівняно з іншими в наданні інвестицій. Загально визнано, що потенціалом інноваційного розвитку та стабільними конкурентними перевагами володіють авіакосмічна, телекомунікаційна, інформаційна, біотехнологічна, медична галузі. Саме вони формують п'ятий та шостий технологічні уклади, які є базисом для формування довгострокового попиту на працю.

Окрім того, на рівні регіону заходи інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю слід вважати ефективними, якщо підсумок їх реалізації проявляється у:

• збільшенні чисельності зайнятих на підприємствах, щоб реалізувати інвестиційні проекти як шляхом збільшення фізичних, так і економічних робочих місць;

• поліпшенні технологічної структури матеріального виробництва, в основі якого лежить зростання інноваційної активності;

• зміні структури виробництва шляхом збільшення частки продукції з високим ступенем обробки;

• поліпшенні характеристик кадрового потенціалу (кількісних, якісних, професійно-кваліфікаційних, освітніх, особистісних тощо).

На мікрорівні заходи вдосконалення інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю полягають у вдосконаленні податкової, бюджетної, грошово-кредитної та амортизаційної політики.

На нашу думку, до заходів вдосконалення податкової політики треба зарахувати зміни у Податковому кодексі, спрямовані на розширення можливостей для вирахування виробничих витрат з бази оподаткування, що збільшить можливості для активізації інноваційної діяльності та створення нових робочих місць. Бюджетна політика має бути спрямована на посилення інвестиційного потенціалу та зростання власних бюджетних доходів, для чого слід здійснити такі заходи: збільшити нормативи відрахувань від державних регулюючих податків до Державного бюджету з метою повного фінансування державних інвестиційних проектів; збільшити повноваження та передати частину джерел фінансування на регіональний рівень; вдосконалити міжбюджетні відносини шляхом закріплення витратних повноважень за кожним рівнем бюджетної системи. У грошово-кредитній політиці варто акцентувати увагу на підтримці помірної рівня інфляції (10-12%) та валютного курсу гривні, а також спростити процедуру здійснення валютних операцій, що враховує інтереси національних товаровиробників і дозволить збільшити експорт товарів та послуг. Особливу увагу треба приділити вдосконаленню амортизаційної політики, в якій треба надавати пільги підприємствам по капітальних вкладеннях щодо сплати податку на прибуток при інвестуванні в нематеріальні активи. Відтак кошти на амортизацію нематеріальних активів можуть стати могутнім джерелом внутрішнього фінансування капіталовкладень. Окрім того, з метою більш точного визначення характеру фізичного та морального зносу засобів праці варто користуватись методом нелінійного (регресивного) методу нарахування амортизації. За цим методом, в кожному подальшому періоді величина амортизації зменшується, що дозволяє значну частину авансованого капіталу списати в першій половині його служби. Проте у другій половині терміну списання слід використовувати метод визначення ліквідаційної вартості майна, оскільки за термін списання сума повністю не відшкодовується [2, с.199].

На нашу думку, запровадження окреслених заходів вдосконалення інвестиційного забезпечення формування довгострокового попиту на працю на всіх рівнях економіки матиме низьку ефективність без

проведення активної державної політики, спрямованої на покращення інвестиційного клімату в Україні. З цією метою, у найближчій перспективі варто вжити таких заходів: державна підтримка пріоритетних галузей економіки, продукція якої відповідає світовим стандартам та є джерелом тривалої конкурентоспроможності; впровадження системи державних гарантій для інвесторів; вдосконалення податкової політики через диференціацію податкових пільг відповідно до напрямів інвестиційних вкладів; розвиток іпотечного кредитування та розширення лізингу; вдосконалення законодавчої бази регулювання інвестиційних процесів; вдосконалення механізму переливу капіталу фінансових ринків на інвестиційні заходи у реальному секторі економіки; активізація інноваційного спрямування інвестиційних процесів промислових підприємств; якісне покращення зовнішньоекономічної політики та політики у сфері інтелектуальної власності.

Враховуючи середньо- та довгострокову перспективу, слід вжити таких заходів: створення рівних умов для конкуренції та подальша лібералізація економіки; зміцнення інститутів державної влади; побудова ефективної інвестиційної інфраструктури; підвищення ефективності функціонування галузей соціальної сфери, їх розвиток з метою зменшення фінансового навантаження на економіку в цілому.

Отже, запропоновані нами заходи вдосконалення інвестиційного механізму дозволять здійснити якісний прорив у формуванні довгострокового попиту на працю в Україні шляхом активізації процесів створення робочих місць в інноваційних сферах економіки, а також підтримки та вдосконалення діючих у традиційних секторах економіки.

Список використаних джерел:

1. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
2. Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Дацій О.І. Інвестиційна політика в Україні: Монографія. – Донецьк: «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 292 с.